

CSONTSZCINTIGRÁFIA

Palatka János

1. Alapelvek, meghatározások

A Tc-99m-mel jelölt foszfonátok csontaffin vegyületek dúsulnak a csontokban. A hidroxipatit kristályokhoz kötődnek, amelyet számos tényező befolyásol: a csont vérellátása, metabolikus aktivitása, kalciumtartalma, stb....

Kóros csontfolyamatok esetén az osteoblast tevékenység fokozódik és ez fokozott aktivitásdúsulást eredményez. Az aktivitásfokozódás előbb jelzi a kóros csontfolyamatot mint a röntgen vizsgálat.

A módszer érzékeny, de aspecifikus.

1.1 Csontszcintigráfia.

Olyan képalkotó diagnosztikus eljárás, amely a radioaktív tracer eloszlását jelzi a csontrendszerben planáris(kétdimenziós), és/vagy tomografikus (háromdimenziós) képeken.

1.2 Teljestest csontszcintigráfia

Planáris képeket készítünk anterior és posterior irányból a csontvázról. Szükség esetén kiegészítő felvételek készíthetők.

1.3 Csontszcintigráfia adott területről

Egy meghatározott testtájékról készült csontszcintigráfia.

1.4 Csont SPECT

Tomografikus (háromdimenziós) felvétel készül a csontváz egy bizonyos részéről.

1.5 Háromfázisú csontszcintigráfia.

Perfúziós, korai és késői felvételeket tartalmaz. A perfúziós felvételek során egy testtájékról planáris, dinamikus frame sorozatfelvételeket készítünk a tracer beadásakor. A korai felvételeket a radiofarmakon beadását követő 10 percen belül készítjük az adott területről. Késői felvételeket a tracer beadását követő 1-4 óra múlva készítjük az adott testtájékról, de lehet teljestest felvétel, planáris, ill. háromdimenziós felvétel is. További kiegészítő felvételek készíthetők, ha szükséges a tracer beadását követő 24 óráig.

2. Indikációk

2.1 Malignus betegségek (Csontmetastasisok keresése, malignus betegségek stádiumbeosztása, a beteg követése, primer csonttumorkok)

2.2 Törések (rejtett, compressios, stress törések, elhúzódó callusképződés)

2.3 Osteomyelitis

2.4 Asepticus csontnecrosis

2.5 Arthritisek

2.6 Sympahticus reflex-dystrophia

2.7 Csontinfarctus

2.8 Csontimplantátumok életképessége

2.9 Ismeretlen eredetű csontfájdalom

2.10 Osteoblasticus aktivitás eloszlása palliatív radioizotóp terápiát megelőzően

2.11 Protézisek komplikációi

3. Kontraindikáció

3.1 Abszolút kontraindikáció nincs.

3.2 Relatív kontraindikáció:

Terhesség. A vizsgálat elhalasztása mérlegelendő.

Szoptatás. A szoptatást 24 órát szüneteltetni kell a radiofarmakon iv. beadását követően.

4. Módszertan

4.1. Betegelőkészítés

- A módszer lényegének és a vizsgálat részleteinek elmagyarázása a betegnek a vizsgálat előtt.
- Az injekció beadása és a késői képek között a betegnek kb. 1 liter folyadékot kell fogyasztani.
- Közvetlenül a késői képek készítését megelőzően a beteg vizel.
- A vizsgálatot követő 24 órában a beteg bőségesen fogyasszon folyadékot.

4.2. Szükséges előzetes adatok

- Azon kérdések meghatározása, amelyekre a csontszcintigráfiának válaszolni kell.
- Törések, traumák, osteomyelitis, cellulitis, arthritis, neoplasiák, metabolicus csontbetegségek.
- Aktuális tünetek, fizikális vizsgálat .
- Friss szcintigráfiák különös tekintettel a J-131, Ga-67, In-111-el végzettekre.
- Előző csontszcintigráfiás eredmények.
- Előző röntgen, CT, MR eredményei.
- Csontszcintigráfiát befolyásoló kezelések (antibiotikumok, steroidok, kemoterápia, radioterápia, difoszfónatok, vasterápia).
- Ortopédiai és egyéb sebészeti beavatkozások, amelyek befolyásolják a csontszcintigráfia eredményét (implantátumok, stb..)
- Relevans laboratoriumi eredmények (pl. PSA prostata carcinoma esetén)
- Vesebetegségek.

4.3. Radiofarmakon

Tc-99m jelzett bifoszfónatok: 740-900 MBq MDP, HMDP, DPH, EHDP, iv. inj.

Túlsúlyos beteg esetén a beadott aktivitás 11-13 MBq/tskg-ra emelhető.

Gyerekeknek 5-10 MBq/tskg iv. inj.

Az oxidáció veszélye miatt a csontszcintigráfiás radiofarmakonok esetén kerülni kell levegő bejutását a jelölő ampullába.

A radiofarmakon beadását megelőzően quality kontroll elvégzése szükséges.

4.4. Adatgyűjtés

Perfúziós képek készítése esetén a detektort szorosan a kívánt testtájék fölé helyezzük. A felvételek 64x 64x 16 vagy nagyobb mátrixban, 1-2 secundum / frame, 30-60 frame készülnek. A felvételt az iv. injekció beadásával egyidejűleg indítjuk.

Korai felvételeket a beadást követő 10 percen belül készítünk a kívánt testtájékról. Felvételenként: 128x 128x 16, vagy nagyobb mátrixban, 3-5 perc/ felvétel, 300.000 beütés/ felvétel (végtagok esetén 150-200.000 beütés/ felvétel) szükséges (minimum).

Késői felvételeket a beadást követő 1-4 óra múlva készítünk. Szükség esetén 6-24 óra múlva is készíthetünk felvételeket (veseelégtelenség, ill. hólyagretentio esetén) javítva a célszerv/ háttér arányt. Felvételenként 128x 128x 16, vagy 256x 256 x 16 mátrixban 500.000 - 1.000.000 beütés/ felvétel szükséges. Az első felvételt általában a mellkasról készítjük, majd a további felvételek az első felvétel idejével történnek.

A késői teljesebb felvételek 256x 1024x 16, vagy nagyobb mátrixban anterior/ posterior irányból készülnek. A felvételi sebességet úgy kell megválasztani, hogy 1.5 milliónál nagyobb beütés/ felvételi irány alakuljon ki.

SPECT felvételeket a teljes test csontszcintigráfiát követően végezhetünk a kóros folyamatok jobb lokalizálása céljából. A gyártók ajánlásokat adnak a SPECT képek készítésére. Általános felvételi paraméterek: 64x 64x 16-os mátrix vagy nagyobb, 360 fok circularis orbit, 60-120 lépés, 10-40 sec/lépés

Pinhole kollimátor alkalmazásával nagy részletgazdagságú felvételek nyerhetők speciális területekről. 75.000-100.000 beütés/ felvétel szükséges.

Konvergens kollimátor, zoom nagyítás néha szükséges (kis struktúrák esetén gyerekeknél).

Egyéb felvételi irányok, mint pl. oldal, félferde, ferde, és speciális irányok(caudal,..) néha szükséges a pontos lokalizáció érdekében.

4.5. Adatfeldolgozás

-A felvételek értékelése általában kvalitatív-vizuális.

-Számítógépes kiértékelés pld. a perfúziós képek kiértékelése, SI index számításánál jön szóba.

-A SPECT felvételi képek feldolgozására ismertető, útmutatók szolgálnak.

4.6. Beavatkozások

A medencecsontok kiértékelése nehéz, ha a hólyagaktivitás a medencére vetül. Egy-két kiegészítő felvétel megkönnyíti az értékelést.

- Felvétel készítése közvetlen vizelést/ hólyagkatéterezést követően.

- Caudal, ferde, vagy oldalfelvételek.

- 24 órás felvétel.

- SPECT felvétel. Egy vagy több gyors SPECT (5-10 perces) felvétel a hólyag okozta artefactumok kivédésére.

4.7. Interpretáció, leletezés

Interpretáció kritériumai

4.7.1. Fokozott/ csökkent tracer aktivitás a normál csonthoz viszonyítva.

- a. Focalis
- b. Diffus
- c. Fokozott / csökkent osteoblasticus tevékenységre utal.
- d. Bonyolult differenciál diagnózist szűkíteni lehet, figyelembe véve a kóros eltérés/eltérések konfigurációját, elhelyezkedését, számát
- e. Focalis csökkenés, kiesés, amelyet nem szegélyez fokozott aktivitású sáv.
  - Kevésbé szokásos mint a focalis aktivitásfokozódás, gyakran benignus.
  - Attenuatio
  - Artefactum
  - Csonthiány (sebészeti resectio)

4.7.2. Focalis kóros eltérés változása az előzőhöz viszonyítva.

- a. Csökkent a kóros aktivitásfelvételi intenzitása és a száma.
  - Gyakran a javulás jele
  - Helyi terápia eredménye(Rtg. terápia)
- b. Fokozott a kóros aktivitás intenzitása és száma.
  - Progresszió
  - Flare válasz a terápiára

4.7.3. A kóros lelet interpretálása egyéb információkkal

- a. Anamnézis
- b. Fizikális vizsgálat
- c. Egyéb képalkotó eljárás
- d. Laboreredmények

4.7.4. Lágyszövetek

- a. Normális struktúrák
  - Vese
  - Hólyag
  - Kötőszöveti felvétel összehasonlítása a normál csonttal
- Fokozott
  1. Veseelégtelenség
  2. Dehidratio
  3. Iv.inj beadása és a felvétel közötti rövid időintervallum
- Csökkent
  1. Superscan
  2. Iv.inj. beadás és a felvétel közötti hosszú időintervallum
- b. Focalis tracer felvétel
- c. Diffus tracer felvétel

4.7.5. A csontszcintigráfia nagyon érzékeny, de aspecifikus módszer, ezért az interpretációnál figyelembe veendő

- a. Anamnézis
- b. Fizikális vizsgálat
- c. Egyéb eredmények
- d. Előző vizsgálatokkal való összehasonlítás

4.7.6. Lelet

a. Technikai leírás

Perfúziós felvétel
Korai felvétel
Késői felvétel
iv. beadás helye
SPECT

b. Kóros tracerfelvétel leírása

- a. Fokozott
- b. Csökkent
- c. A kóros felvétel mintája
- d. Csontokon talált eltérések
- e. Lágyszöveti eltérések

c. Egyéb eredményekkel való korelláció

d. Előző vizsgálattal való összefüggés

4.7.7. Interpretáció

- a. A lehető legtömörebb differenciál diagnózis
- b. Javaslat egyéb vizsgálatokra, ha a differenciál diagnózis sok elemet tartalmaz.

4.8. Quality kontroll

4.9. Hibalehetőségek

4.9.1. Vizelet kontaminatio

4.9.2. Injekcio artefactum

4.9.3. Protézis implantátum, rtg. kontrasztanyag,..

4.9.4. Egyenletesen fokozott csontaktivitás (pl.superscan) nem felismerése

4.9.5. Beteg elmozdulása

4.9.6. Szükségesnél nagyobb kollimátor- beteg távolság.

4.9.7. Az injekciót követő túl korai felvétel

4.9.8. Lágyrész kompresszió okozta artefactum

4.9.9. Nagy energiájú izotópok (I-131, Ga-76 , In-111) vagy Tc-99m radiofarmakonok dúsulása olyan szervekben, amelyek elfedik a csontaktivitást, vagy összetéveszthetők.

4.9.10. Adott terület felvétele miatt kóros területek nem kerülnek látótérbe.

4.9.11. Radiofarmakon degradáció.

4.9.12. Ritka lyticus lasiok.

4.9.13. A hólyagaktivitás változása SPECT felvétel alatt.

4.9.14. A hólyagaktivitás elfedi a medence kóros folyamatait.

4.9.15. Veseelégtelenség

5. Sugárterhelés

Felnőtt

Radiofarmakon	Beadott aktivitás MBq (mCi)	A legnagyobb sugárterhelésnek kitett szerv * mGy (rad)	Effektív dózis* MSv (rem)
Tc-99m foszfonátok	740-1110 i.v. (20 - 30)	0.063 Csont (0.23)	0.0080 (0.030)

ICRP 53 normál csontfelvétel, normális vesefunkció, 215. Oldal. Lásd még MIRD No. 13, J. Nucl. Med. 1989. 30: 1117-1122.

*per. MBq (per mCi)

Gyermek (5 éves)

Radiofarmakon	Beadott aktivitás MBq/kg (mCi/kg)	A legnagyobb sugárterhelésnek kitett szerv * mGy (rad)	Effektív dózis* MSv (rem)
Tc-99m foszfonátok	9 - 11 i.v. (0.25 - 0.30)	0.22 Csont (0.81)	0.025 (0.093)

ICRP 53 normál csontfelvétel, normális vesefunkció, 215. Oldal. Lásd még MIRD No. 13, J. Nucl. Med. 1989. 30: 1117-1122.

*per MBq (per mCi)

6. Ajánlott irodalom

Brown ML, Collier BD, Fogelman I. Bone scintigraphy: part 1. Oncology and infection. J. Nucl. Med. 1993. 34:2236-2240

Brown ML, O Connor MK, Hung JC, et al. Technical aspect of bone scintigraphy. Radiol Clin North Am 1993. 31: 721-730

Collier BD, Fogelman I, Brown ML. Bone scintigraphy: part 2. Orthopedic bone scanning. J Nucl. Med. 1993. 34: 2241-2246

Collier BD, Fogelman I, Rosenthal L (eds.) Skeletal Nuclear Medicine. New York, Mosby, 1996.

Fogelman I, Collier BD, Brown ML. Bone scintigraphy: part 3. Bone scanning in metabolic bone disease. J Nucl. Med 1993. 34: 2247-2252

Holder LE. Bone scintigraphy in skeletal trauma. Radiol Clin North Am 1993. 31: 739-781

Pomeranz SJ, Pretorius HT, Ramsingh PS. Bone scintigraphy and multimodality imaging in bone neoplasia: strategies for imaging in the new health care climate. Semin Nucl Med 1994. 24: 188-207